

Ніколаєва Т. М.

Київський національний університет культури і мистецтв

ОСНОВНІ МЕТОДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТСПІК (МОВИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ) УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті наведено основні особливості соціальних мереж. Визначено характерні риси мовного оформлення Twitter. Зауважено, що найпродуктивнішими є шість типів морфологічного словотворення в лексиці англомовних соціальних мереж: афіксація, словоскладання, конверсія, телескопія, скорочення, присвоєння ще одного значення. З'ясовано основні методи перекладу текстспік: транскодування (транслітерація, транскрибування, змішане транскодування, адаптоване транскодування), калькування, еквівалентний переклад та описовий переклад. Транскодування – звукова і / або графічна форма слова вихідної мови передається засобами алфавіту мови перекладу. Еквівалентний переклад – значення англійського слова цілком відповідає значенню одного українського слова. Визначено типові помилки в перекладі мови соціальних мереж українською мовою.

Ключові слова: Інтернет, соціальна мережа, Twitter, Facebook, транскодування, транслітерація, транскрибування, змішане транскодування, адаптоване транскодування, калькування, описовий переклад, еквівалентний переклад.

Постановка проблеми. Сьогодні Інтернет вийшов за межі вузьких прикладних завдань його створення, що підтверджується розширенням функцій цієї Глобальної мережі. Проникнення людини у віртуальний простір створило нові можливості для її діяльності, але водночас порушило нові проблеми, які потребують осмислення і вирішення. Однією з головних проблем є питання функціонування мови у віртуальному середовищі.

Результатом швидкого поширення і розвитку Інтернету стає поява соціальних мереж. Мову соціальних мереж починають використовувати не лише працівники комп'ютерної сфери, але й люди, які взагалі не причетні до комп'ютера, оскільки це явище досить швидко впливає в життя сучасного суспільства. Процес набуття нової лексики, більша частина якої є переробленими на місцевий лад англійськими словами, породив спочатку запозичення, а потім і терміни нової субкультури. І зрозумілі більшості слова, як-от «юзер», «вінди», стають більш популярними, ніж їхні літературні еквіваленти «користувач», «операційна система Windows». Тому мова соціальних мереж має стати об'єктом уваги вчених – мовознавців, перекладознавців, оскільки, як видно з інших галузей науки, спеціальна лексика іноді проникає в літературну мову і закріплюється в ній на довгі роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мова сучасного Інтернету досі малодосліджена:

одні науковці вважають її «псевдогендерною», інші – такою, що перебуває під креативним впливом молодіжної субкультури [3, с. 12]. Тлумачення сучасного англомовного комп'ютерного дискурсу досліджували такі науковці, як Р. Махачашвілі, М. Бауенс, М. Куїньон та інші. Стверджуємо, що дослідження сучасних англомовних соціальних мереж є його головною ознакою. Характерним для них є поява великої кількості безеквівалентної лексики, яку досліджують Ю. Зацний, І. Біскуб, О. Чирвоний та інші. Також аналіз останніх наукових робіт доводить, що проблемі творення та перекладу термінологічної лексики присвячено праці вітчизняних та закордонних науковців, зокрема: О. Білодіда, Л. Білозерської, О. Вакуленко, А. Д'якова, В. Карабана, Т. Кияка, І. Корунця, З. Куделько, Г. Орлової, Е. Скороходько, Ф. Циткіної й інших учених.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Дослідження особливостей перекладу термінів англомовної терміносистеми соціальних мереж зумовлено тим, що вони функціонують майже в усіх сферах соціально-економічного життя суспільства, тому потребують адекватного перекладу українською мовою.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні методів перекладу англомовних термінів соціальних мереж українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Інтернет – це насамперед інтерактивна реальність, де люди зустрічаються, знайомляться, розмовляють, дискутують тощо. Інтерактивність Мережі дає змогу користувачам (чатам, чатланам, юзерам) не лише спостерігати, а й брати активну участь у творенні інформаційного масиву (усім без винятку, тут і сьогодні, у будь-якому діалогічному ресурсі). Вважаємо, що мова Інтернету набуває рис окремого функціонального стилю, а особливості цієї сфери, спосіб мовомислення користувачів є такими, що формують цей новий стиль [11].

Від появи Інтернету ні для кого вже не секрет, що він має не тільки технічні функції швидкої передачі даних, але також і комунікативні – для віртуального спілкування. Тому соціальні мережі – невід’ємна частина нашого сучасного життя. Під час дослідження термінологічної системи соціальних мереж варто звернути увагу на таку низку особливостей:

- процес аналізу мови соціальних мереж ускладнюється розмаїтістю і неоднозначністю термінології (професіоналізми, жаргонізми, арготизми, сленгізми);

- термінологія соціальних мереж у своєму функціонуванні і словотворі підпорядкована законам української мови. Зокрема, найпоширенішими способами словотворення є афіксальний, безафіксний, а також лексико-семантичний;

- для лексики соціальних мереж характерне застосування мовної гри і засобів мовної експресії;

- причини запозичення з англійської мови зумовлені розвитком комп’ютерних технологій в англійських країнах, а саме в Сполучених Штатах Америки (далі – США);

- переклад термінології соціальних мереж відбувається різними шляхами [1, с. 54].

Зауважимо, що основними характерними рисами соціальних мереж можна вважати реалізацію тенденції до розмовності, головними ознаками якої є спонтанність, неофіційність, діалогічність, ситуативна закріпленість, тенденція до стислості й експресивності, унаслідок цього вживання мовних елементів неформального спілкування. Саме своєрідна діалогічність дозволяє автору поста заздалегідь бути впевненим у негайному отриманні потрібної йому відповіді від адресата. Цей діалогічний характер електронних повідомлень зумовлює їх неформальну організацію, що імітує розмову. Для компенсації відсутності вербальних засобів вираження емоцій використовуються смайлики й різні анімаційні ефекти, запропоновані розробниками інтерфейсу [3, с. 15].

Соціальні мережі являють собою простір віртуальної комунікації і є механізмом мережевої трансляції інформації з такими характерними особливостями, як багат шаровість комунікативних та метакомунікативних актів, із розмиванням меж між типом висловлювань та комунікативних дій і дійовим механізмом перетворення авторських висловлювань на загальні інтернет-меми [12].

Важливим способом спілкування в соціальних мережах є обмін посиланнями. Замість того, щоби переповідати щось своєму опоненту, достатньо просто надіслати йому посилання на той сайт чи пост у соціальній мережі, де про це йдеться. Особливістю соціальних мереж є те, що інформаційне наповнення є неструктурованим, дискусії виникають спонтанно [4, с. 219].

Що стосується мовного оформлення Twitter, дослідження, яке провели С. Херрінг і К. Хонейкат, продемонструвало, що англійські твіт-повідомлення становлять до 70% від загального обсягу твіт-листування, на другому місці – твіти японською мовою (приблизно 27%), далі – твіти іспанською мовою (приблизно 18%). Дослідження соціальних мереж та спілкування в них, проведене різними соціологічними групами, засвідчило, що на українськомовних версіях відомих соціальних мереж (Twitter, Facebook та «ВКонтакте») лише 7% користувачів залишають повідомлення (новини, статуси) українською мовою. Україномовними найчастіше є спільноти українських компаній, засобів масової інформації (далі – ЗМІ), політичних чи громадських організацій, блоги та сайти міст (що мають свою сторінку в соцмережах) та ін. Більшість інформації в них подана українською літературною мовою. Відповідно до статистики компанії «Яндекс», понад 27% українських користувачів пишуть українською. «Яндекс» налічив в Україні понад 35 500 облікових записів. Це 20% від усього кириличного Twitter – більше, ніж для будь-якого іншого блогостингу. 5% від усіх твітів – це ретвіти, 25% містять твітер-нік. 67% твітів містять посилання, з яких 40% – скорочені посилання, а 12% – посилання на ЗМІ. Це загальна для кириличної версії Twitter статистика [14].

Що стосується змістовного наповнення твіт-повідомлень, то дослідження, проведене інтернет-агенцією «Пью Аналітікс», засвідчило, що на світські розмови припадає приблизно 41% повідомлень, обговорення життєвих проблем – 38% повідомлень, саморекламу – 6%; новинні сюжети становлять 4% від загальної кількості контенту; на спам припадає стільки ж; та 9% – це повідомлення, що повторюються (ретвіти) [14].

Зараз сервіс став настільки популярним та потрібним людині, що в англійській мові з'явився навіть віддієслівний іменник (точніше, герундій) «твітінг» (англійською “*twitting*”), що позначає спосіб спілкування в Інтернеті, що набув поширення завдяки однойменному сервісу [4, с. 220].

Щодо структурно-семантичних особливостей досліджуваної лексики, то найпродуктивнішими є шість типів морфологічного словотворення в лексичі англійської мови: 1) афіксація (*scanner, encoder, formatter*); словоскладання: N + N (*splash-screen*); Adj. + N (*open-source system*); N + Adj (*user-friendly*); N + V-ed (*cross-linked*); N + V-ed (*cross-linked*); конверсія (*to backspace, to alttab*); телескопія (*Facecroock (Facebook + crook, twitterverse (Twitter + universe)*); скорочення (*AFAIK – as far as I know*); присвоєння ще одного значення [6, с. 36].

У таких випадках можна використовувати такі основні методи перекладу: транскодування (транслітерація, транскрибування, змішане транскодування, адаптоване транскодування), калькування, еквівалентний переклад та описовий переклад [8; 13].

Транскодування – звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Транскодування неологізмів відбувається в перекладі тоді, коли в культурі, зокрема в науці, країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і відповідали вимогам до термінотворення. Особливо часто транскодування термінів спостерігається тоді, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження. Транскодування поділяється на чотири підвиди: транслітерація, транскрибування, змішане транскодування, адаптоване транскодування [7, с. 70].

Транслітерація: *commutator – комутатор; processor – процесор; operator – оператор; monitor – монітор; printer – принтер; indicator – індикатор; buffer – буфер; portal – портал; server – сервер; laser – лазер; multimedia – мультимедія; decoder – декодер; port – порт; plotter – плотер; scanner – сканер*. Необхідно зазначити деякі особливості в перекладі цих слів-термінів, а саме: 1) подвоєння приголосних між голосними не передається, як, наприклад, у слові «комутатор»; 2) літера *r* у кінці зазвичай передається, незалежно від того, чи вимовляється вона в слові-джерелі, наприклад, «монітор» [7, с. 70].

Транскрибування: *tuner – тюнер; browser – браузер; site – сайт; provider – провайдер; cluster – кластер; display – дисплей; user – юзер; driver – драйвер; cartridge – картридж; computer – комп'ютер*. Цьому шляху перекладу властива така особливість у перекладі українською мовою, як передача в будь-якому разі літери *r*, наприклад, *driver – драйвер*.

Змішане транскодування: *on-line – он-лайн; interface – інтерфейс; organizer – організатор; device – девайс; chat – чат; chipset – чіпсет; adaptor – адаптор; chorus – хорус* [2, с. 215].

Адаптоване транскодування: *profile – профіль; matrix – матриця; domain – домен; command – команда; card – карта; menu – меню; viewer – в'ювер*. Цьому різновиду перекладу притаманні такі особливості: 1) використання в українській мові пом'якшення в кінці слова, яке відсутнє в англійському слові, наприклад, «модуль»; 2) наявність родового закінчення в мові перекладу, наприклад, «модифікація»; 3) подвоєння приголосних між голосними не передається в українській мові.

Спосіб транслітерації або транскрипції варто використовувати якнайобережніше під час перекладу, адже саме він призводить як до втрати цінності слова в мові мети так і до наявності в мові декількох перекладів того самого слова, що є небажаним [2, с. 216].

Використання транскодування ілюструємо таким прикладом:

– *iCrime* (перекл. *айкрайм*) – крадіжка персонального пристрою, зокрема айпода або айфона [6, с. 37].

Наступний приклад не можна вважати перекладеним тільки за допомогою транскрибування. Лише перша частина слова транскрибується, а друга перекладається за допомогою словникового відповідника:

– *Twintern* (*Twitter + intern*) (перекл. *твінтерн*) – стажер найнятий, щоб відстежувати і залишати повідомлення про компанії на сторінках соціальних мереж [6, с. 37].

Отже, як ми бачимо, транскодування, а саме транслітерація та транскрибування, – можливий спосіб перекладу лексичних елементів англійської мови. Однак іноді цей спосіб перекладу поєднується з іншими (словниковий відповідник, описовий переклад тощо).

Калькування – це метод перекладу, який найчастіше застосовується під час перекладу еквівалентних понять у двох мовах або для називання поняття, яке нещодавно з'явилося в мові. Таким

способом перекладається здебільшого еквівалентна лексика [7, с. 71].

Калькування бачимо в таких прикладах:

– *Shelfie* (*shelf* + *selfie*) (перекл. *фото полиці*) – фото однієї або декількох полиць, зазвичай книжкових, що належать фотографу;

– *Pity friend* (перекл. *друг із жалості*) – на сайті соціальних мереж людина, чия заявка на дружбу ви прийняли із жалості;

– *JOMO* (*joy of missing out*) (перекл. *радість безтурботності*) – задоволення від того, що вже не турбуєшся про те, що інші говорять або роблять [6, с. 37].

Калькування використовувалось у перекладі таких термінологічних словосполучень, як: *PC* – *Personal Computer* (персональний комп'ютер), *e-mail* (електронна пошта), *e-cash* (електронна валюта), *e-data* (електронна інформація), *e-mall* (інтернет-магазин) [5].

Калькування виправдане під час перекладу термінологічних словосполучень тоді, коли складові елементи цих словосполучень уже посіли своє місце в термінологічній системі мови перекладу і доступні для розуміння спеціалістів. Коли ж словосполучення складається з термінів, які ще не ввійшли в ужиток в якійсь галузі науки чи техніки мовою перекладу і потребують свого тлумачення, використовується експлікація [9, с. 49].

Експлікація (описовий переклад) – це лексикограматична трансформація, під час якої лексична одиниця мови-оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення певної одиниці [1, с. 165].

Експлікація – надзвичайно продуктивний засіб перекладу, оскільки бурхливий розвиток сфери інформаційних технологій не дозволяє багатьом термінам своєчасно знайти свої еквіваленти й закріпитися в мові перекладу. За допомогою експлікації перекладаються багатокомпонентні термінологічні словосполучення, як, наприклад: *VR* – *virtual reality* (світ, штучно створений за допомогою комп'ютерної техніки) [9, с. 49].

Далі наведемо приклади описового перекладу:

– *Sharent* (*share* + *parent*) (досл. перекл. *батьки, що діляться інформацією (гіперопікун)*) – один із батьків, який розміщує занадто багато інформації про дитину;

– *Ungoogable* (перекл. *безпошуковий*) – людина, про яку немає інформації в інтернет-пошукачах, зокрема в Google [6, с. 37].

Перевагою калькування перед експлікацією є те, що експлікація багатослівна, а за калькування кожному елементу словосполучення мовою оригіналу відповідає один елемент словосполучення мовою перекладу, отже, реалізується принцип економії мовних засобів. Іноді експлікація діє сумісно з калькуванням, наприклад: EISA (Extended Industry Standard Architecture) – розширений промисловий стандарт архітектури. Лексичні одиниці української мови, як і англійської, розвивають нові значення для позначення нових понять і об'єктів [1, с. 170].

Еквівалентний переклад – значення англійського слова цілком відповідає значенню одного українського слова. Цей вид перекладу досить поширений у перекладі англійських комп'ютерних термінів, хоча в українській мові існує не надто велика кількість слів-відповідників у цій галузі. Ми можемо навести такі приклади еквівалентного перекладу: *message* – *повідомлення*; *mode* – *режим*; *screen* – *екран*; *network* – *мережа*; *error* – *помилка*; *lock* – *блокування* [5].

Типовими помилками під час перекладу є такі: пропуск справжніх неологізмів, заміна одного іншим, коментування несуттєвих ознак. Найуживанішими способами перекладу є: транслітерація (транскрипція), калькування, описовий та роз'яснювальний приблизний переклад. Жоден зі способів передачі іншомовних новоутворень не є досконалим і не забезпечує абсолютно адекватного перекладу. Особливості перекладу кожного нового слова залежать від того, до якого типу слів воно належить (терміни, назви, скорочення, синоніми до слів, які вже мають відповідники в українській мові тощо). Під час передачі неологізмів-назв особи важливу роль відіграє контекст, який є адекватним тлом для їх розуміння, запам'ятовування [10, с. 174].

Висновки і пропозиції. Отже, мова соціальних мереж є, мабуть, найдинамічнішою з термінологічних систем, і в ній навряд чи колись можна буде поставити крапку, вважати її дослідженою, оскільки інновації розвиваються досить стрімко і не дають ні хвилини відпочити лінгвістам, зокрема перекладачам з англійської мови (звідки й потрапляють до нас більшість термінів – *Т. Н.*), які покликані тлумачити ці терміни, перекладати їх, вникати подекуди не лише в мовознавчі питання (який спосіб перекладу використати – *Т. Н.*), а й у технічні деталі описуваного поняття.

Список літератури:

1. Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад : навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
2. Гарбовский Н. Теория перевода. Москва : Издательство Московского университета, 2007. 544 с.
3. Горошко Е. Интернет-жанр и функционирование языка в Интернете: попытка рефлексии. *Жанры речи*. 2009. Вып. 6. С. 11–27.
4. Дзюбіна О. Комунікативний аспект соціальних мереж Facebook і Twitter. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. 2016. № 2 (12). С. 218–222.
5. Зацний Ю., Янков А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ ст. : англоукраїнський словник. Вінниця : Нова книга, 2008. 360 с.
6. Лазебна Н. Лексичні та візуально-графічні інновації англійської мови соціальних мереж: лінгвальний та перекладацький аспекти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 20. С. 36–38.
7. Макаренко Ю., Матковська І. До проблеми перекладу неологізмів галузі інтернет та комп'ютерних технологій. *Філологічні трактати*. 2012. № 4. С. 68–72.
8. Махачашвілі Р. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. 204 с.
9. Скребкова М. Особливості перекладу аббревіатур та скорочень в англійській мові комп'ютерних текстах. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1 (85). С. 47–49.
10. Суперанская А., Подольская Н., Васильева Н. Общая терминология: терминологическая деятельность. Москва : Едиториал УРСС, 2009. 248 с.
11. Дмитрієва О., Рибалко О., Гладковський С. Особливості інтернет-спілкування. URL: <http://masters.donntu.edu.ua/2004/eltf/rybalko/library/art4.htm>. (дата звернення: 17.03.2018).
12. Facebook. *Wikipedia*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Facebook> (last accessed: 17.03.2018).
13. Fineman B. Computers as people: human interaction metaphors in human-computer interaction. Carnegie Mellon University Pittsburgh, Pennsylvania, 2004. 52 p. URL: <http://mildabandon.com/paper/paper.pdf> (last accessed: 17.03.2018).
14. Twitter. *Wikipedia*. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Twitter> (last accessed: 17.03.2018).

ОСНОВНЫЕ МЕТОДЫ ПЕРЕВОДА ТЕКСТПИК (ЯЗЫКА СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ) НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

В статье приведены основные особенности социальных сетей. Отмечено, что основными характеристиками социальных сетей можно считать реализацию тенденции к разговорности, главными признаками которой являются спонтанность, неофициальность, диалогичность, ситуативная закрепленность, тенденция к краткости и экспрессивности, вследствие этого употребление языковых элементов неформального общения. Определены шесть типов морфологического словообразования в лексике англоязычных социальных сетей: аффиксация, словосложение, конверсия, телескопия, сокращение, присвоение еще одного значения. Предложены основные методы перевода языка социальных сетей на украинский язык: транскодирование, калькирование, эквивалентный перевод и описательный перевод. Транскодирование – звуковая и / или графическая форма слова исходного языка передается средствами алфавита языка перевода. Эквивалентный перевод – значение английского слова полностью соответствует значению одного украинского слова. Определены типичные ошибки при переводе языка социальных сетей на украинский язык.

Ключевые слова: Интернет, социальная сеть, Twitter, Facebook, транскодирование, транслитерация, транскрибирование, смешанное транскодирование, адаптированное транскодирование, калькирование, описательный перевод, эквивалентный перевод.

THE MAIN METHODS OF TRANSLATING TEXTSPEAK (LANGUAGE OF SOCIAL NETWORKS) INTO UKRAINIAN

The article presents the main features of social networks. It is noted that the main characteristics of social networks can be considered as the realization of the tendency to talk, the main features of which are spontaneity, informality, dialogue, situational tightness, a tendency to brevity and expressiveness and as a result use of linguistic elements of informal communication. Six types of morphological word formation in the vocabulary of English-speaking social networks are defined: affixation, compounding, conversion, telescope, reduction, assignment of another value. The main methods for translating the language of social networks into the Ukrainian language are proposed: transcoding, calculation, equivalent translation and descriptive translation. Transcoding – the sound and / or graphic form of the word of the source language is transmitted by means of the alphabet of the target language. Equivalent translation – the meaning of the English word fully corresponds to the meaning of one Ukrainian word. It is also indicated that the typical mistakes in translating the language of social networks into the Ukrainian language are: skipping real neologisms, replacing one with another, commenting on non-essential features.

Key words: *Internet, social network, Twitter, Facebook, transcoding, transliteration, transcribing, mixed transcoding, adapted transcoding, calculation, descriptive translation, equivalent translation.*